

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky

Josef Velišek

Za prof. dr Jiřím Baborovským

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky, Vol. 71 (1946), No. Suppl., D22--D24

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/122840>

Terms of use:

© Union of Czech Mathematicians and Physicists, 1946

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

lidovýchovných. Účastnil se také horlivě práce ve spolcích odborných i odborových.

Sahánek svým založením, dlouholetou zkušeností v experimentování, svou odbornou specialisací na radioelektrinu, smyslem pro aplikace výsledků čistého bádání na technickou praxi jakož i svým nadáním učitelským byl předurčen za profesora technické fysiky na našich vysokých školách. Jest litovati, že osud mu nedopřál, aby mohl tuto funkci v duchovním životě našeho národa zastávat delší dobu. Byl by jistě seskupil kolem sebe hojně mladých fysiků a vytvořil tak školu odborníků vědecky pracujících v radioelektríně, kteří by přispívali k rozvoji radiotechniky u nás a k čestnému zařazení našeho průmyslu po bok průmyslu ostatních kulturních národů v technickém závodění po ukončení světové války. Po stránce osobní byl profesor Sahánek krajně svědomitým pracovníkem vědeckým nevšední píle, jemným a oddaným přítelem každému, kdo si jej získal, skvělým učitelem, ochotným k spolupráci i pomoci. Jest tragické, že badatel tak schopný a slibný odešel tak předčasně našemu národu, jemuž chtěl po ukončení války prokázati tolik neocenitelných služeb svou vědeckou prací a učitelskou činností, jak se na to od doby okupace až do svého zatčení a skonání těšil. S hlubokým zájmem sledoval vývoj válečného dění za války, nikdy nezapochoyboval o konečném vítězství pravdy a spravedlnosti, budil ve svém okolí důvěru v budoucnost našeho národa a posiloval umdlévající. A toto čisté úsilí podporovati národ v těžkých osudových chvílích strhlo Sahánka v době, kdy byl zbaven možnosti vědecké práce, do osidel nastražených gestapáckou luzou, z nichž v oné době už pro něho nebylo vyvážnutí. Český národ zachová světlou památku svému významnému vědci, dobrému člověku a mučedníku za osvobození svého lidu.

Za prof. Dr Jiřím Baborovským.

Josef Velišek, Brno.

Dne 28. srpna 1945 se dožil 70. narozenin PhDr Jiří Baborovský, řádný profesor theoretické a fysikální chemie na Vysoké škole technické dr E. Beneše v Brně a v našem časopise ohystali jsme se oslaviti toto jeho jubileum. Bohužel, než nám to bylo možno, zemřel neočekávaně dne 10. X. 1946 a vzpomínka na jubileum se změnila ve vzpomínku posmrtnou.

Začátek Baborovského vědecké činnosti spadá do údobí, ve kterém se z chemie odlučovala jakožto samostatná disciplína chemie theoretická a fysikální, jejímž úsilím bylo vystihovati obecné zákonitosti chemických zjevů a aplikování fysikálních method v bádání

chemickém. Aby se náležitě mohl vzdělati v tomto oboru, který tehdy u nás ještě nebyl zastoupen, odebral se po nabytí doktorátu filosofie na universitě v Praze do Lipska, kde po pět semestrů pracoval v ústavě profesora W. Ostwalda a rozšiřoval svoje vzdělání v matematice a fyzice. Po návratu do Prahy stal se znovu asistentem prof. Raymana a v roce 1905 se habilitoval na pražské universitě pro obor fyzikální chemie. V roce 1911 byl tu jmenován mimořádným profesorem této discipliny a rok poté byl povolán za řádného profesora fyzikální chemie na brněnskou techniku. Zde bylo jeho prvním úkolem vybudovati od základů ústav pro fyzikální chemii, zavést přednášky o fyzikální chemii a vhodná laboratorní cvičení pro posluchače na vysoké škole technické.

Baborovského práce spadají zprvu do oboru reakční kinetiky. Sem patří disertace o rychlosti sulfonování aromatických sloučenin, dále studie o rozkladu sulfonových kyselin vodou a studie o rychlosti redukce ferriiontu iodiontem. Brzy však zaměřuje svou vědeckou práci na elektrochemii, kterémužto oboru fyzikální chemie se pak věnuje výhradně. Už habilitační spis o tom, jak se chová hořčíková anoda při elektrolyse, představuje obsáhlou studii z oboru elektrochemie. Baborovský tu přispěl k objasnění chemických procesů a k vyšetření produktů, které vznikají při anodické polarisaci hořčíku. V několika pojednáních obíral se spolu s Kužmou studii o t. zv. elektrolytickém superoxydu stříbra.

Když v Brně vybudoval na svou dobu moderně zařízený ústav, zahájil experimentální bádání hydratace iontů, problému to pro elektrochemii a theorii roztoků sice velmi důležitého, avšak v té době dosud velmi nepatrně objasněného. Z několika method, které se hodí pro kvantitativní studium hydratace iontů, obrátil svoji pozornost k methodě, která se opírá o stanovení množství vody, jež se při elektrolyse převádí k elektrodám, když elektrolytické ionty obstarávají průchod elektriny roztokem elektrolytu. Tuto methodu t. zv. elektrolytického převodu vody Baborovský propracoval a podstatně zprecisoval tím, že nahradil dosavadní sledování objemových změn roztoku v okolí elektrod stanovením změny hmoty elektrodových roztoků a jejich kvantitativní analysou. Zdroje chyb při této methodě podrobil zevrubnému experimentálnímu šetření i theoretickému rozboru. Spolu s svými spolupracovníky provedl velmi obsáhlé a pečlivé práce experimentální, které poskytly spolehlivé výsledky pro theoretické řešení tohoto ústředního problému celé theorie roztoků. Problémem hydratace iontů zabýval se Baborovský experimentálně i theoreticky se svou školou až do uzavření vysokých škol za nacistické okupace. Výsledky Baborovského práce v oboru hydratace iontů, které doznaly příznivého ohlasu a náležitěho ocenění na mezinárodním fóru vědeckém, tvoří cenný příspě-

vek k objasnění četných otázek vztahujících se k složitému problému, jak se chovají roztoky elektrolytů.

Neméně významná jest učitelská činnost Baborovského. Velikou péči věnoval vždy úpravě přednášek a výběru látky a velkou váhu kladl na laboratorní cvičení ve fyzikální chemii. Kromě knihy: Elektrochemie, kterou vydal 1905 společně s Plzákem a která představuje první naši učebnici elektrochemie, vydal Baborovský další učebnici: Theoretická a fyzikální chemie. Kniha tato, která v roce 1926 vyšla ve II. vydání, podává ucelený a všestranný přehled fyzikální chemie v jasném slohu a s bohatými poukazy na literaturu. Tato naše první učebnice fyzikální chemie jest dobrou pomůckou našim studentům a spolehlivým pramenem poučení i pro pokročilého. Stručný přehled a dobrý úvod do fyzikální chemie poskytuje dvoudílný spis: Úvod do theoretické a fyzikální chemie, který vyšel v roce 1928. Pro potřeby fyzikálně-chemického praktika vydal Baborovský v roce 1929 příručku: Cvičení v chemii theoretické a fyzikální. V roce 1944 vydal Baborovský přehlednou a svou jasností i širší veřejnosti přístupnou knihu o koloidním stavu hmoty, která má název: Všudypřítomné koloidy. Od této doby pracoval Baborovský na III. vydání své učebnice Theoretická a fyzikální chemie, která má podati obraz fyzikální chemie doplněný novějšími podstatnými pokroky této discipliny.

Profesor Baborovský účastnil se horlivě budování vysoké školy technické v Brně a obzvláště odboru chemického. Chemický odbor zvalil Baborovského dvakrát děkanem a profesorský sbor pověřil jej dvakrát řízením vysoké školy ve funkci rektora. Už v Praze se Baborovský účastnil velmi pilně života České chemické společnosti. Po svém příchodu do Brna založil tu její odbočku a byl jejím prvním předsedou. U příležitosti jubilea 70. narozenin jmenovala Chemická společnost Baborovského svým čestným členem. Byl také členem Královské společnosti nauk, Moravské přírodovědecké společnosti a j. korporací. Se zájmem sledoval činnost Jednoty československých matematiků a fyziků, jejíchž schůzí v Brně se horlivě účastnil. K vynikajícím vlastnostem vědeckého badatele a výborného vysokoškolského učitele sdružily se v osobnosti Baborovského rysy vzácně ušlechtilé a vyrovnané povahy a zůstane proto navždy zapsán na významném místě v dějinách vědy i v srdci četných svých žáků a přátel.